

אוצרות קאמארנא

יו"ר ע"י מכון 'אוצרות קאמארנא' שע"י מרכז מוסדות קאמארנא • בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א • בית שמש

פנינים על סדר הפרשה
מתוך אוצר ספרי רבותינו

אבני אוזן

אוצרות הפרשה במשנת רבנו"ק
מבוארים בשפה השווה לכל נפש

אוצר ההיים

ואביו שמר את הדבר (לו, יא).

שמעתי ממאמרו 'הרה"ק רבי יצחק יהודה יחיאל זלה"ה, את הדבר' עולה מספר 'ברית', רצה לומר, ש'אביו שמר את' ברית קודש שלו בעת נסיון של אשת פוטיפר, כמאמר רבותינו ז"ל (מס' סוטה דף לו ע"ב) דמות דיוקנא של אביו נתגלה לו אז, והבן, ודפח"ח.

(בן ביח)

ויגד לתמר לאמר הנה חמיק עליה וגו' (לח, יג).

התורה והמצות והתפלה הוא חייך ממש המאיר לך בתוך חשך ממש וצער, כשמסבב אותך אחי נפשי החשך והעצבות והיסורים והיצר הרע, ואתה טובע במים הזדונים, ואתה בכל כחך ובאמונה שלימה שאתה מאמין שאין שום מציאות דבר קטן ודבר גדול בלתי מציאות השי' ממש ממש, את השמים ואת הארץ הארציות, אני מלא ממש נאם ה', ואין שום דבר מחשבה קטנה וגדולה לטוב ולמוטב אפילו בחשכות הגדול שהוא מר ממות יסורים מרורים או מחשבות לא טובות, שם מלא ממש מציאות השי' המחיה את הכל, ואתה מתחזק את עצמך לעומת הצר הצורך בכח אמונה גדולה ובלב נשבר בוכה וממרר על מעשיו בלב נשבר וקרוע, אב הרחמן אב המתוק רחום בכל מיני רחמים אל תעזבני ולא אהיה נדחה מאור פניך, משתתף עצמך עם כל ישראל אפילו הפחות שבפחותים יהיה בעיניך כמשה רבינו בדורו.

ואל תבזה שום מדרגה קטנה ללמוד ולהתפלל בשפתים בלבד, אם אין בך כח והארה אלא דבר שפתיים שם תדבק עצמך באמונה שלימה בדבור וקול הבל לפי שהוא בעולמות נשמות אלהותו יתברך, ואז תראה נפלאות כימי צאתך מארץ מצרים אשר שמת אותה ומופתים בארץ מצרים עד היום הזה ובישראל ובאדם, ופתאים יבוא אדון ויאיר לך מאורו יתברך לא יכיליהו הרעיון וממש נבראת בריה חדשה ממש ממש תטעום מאור עוה"ב בעוה"ז, ולזה כל ישראל ראוין ובלבד שלא תגורר חלילה אחר המסית והמדיח אותך. והו' ויגד לתמר' העומדת במרירות וחשכות, כי בכל המציאות שם מציאות השי' השכינה הקדושה, 'הנה חמיק עליה' המאיר לך והמחמם אותך.

(היכל הברכה דף ריט ע"ב)

ויבא הביתה לעשות מלאכתו וגו' (למ, יא).

ברשיי ז"ל שנראית לו דמות דיוקנו של אביו, ע"ש. ונראה שזה מרומז בפסוק (לעיל כח, י) 'ויצא יעקב' ר"ת ו'ירא י'וסף צ'ורת א'ביו י'עקב, 'מבאר שבע' בגימטריא יצר הרע, כלומר כי מחמת שראה צורת אביו יעקב יצא מפח היצר הרע, וי'לך חרנה' כלומר נעשה בן חורין מעצת היצר הרע.

(רביה"ק רבי מנחם מאניש מפעלטשין זי"ע)

הנס מוסיף והולך עד שביום השמיני נדלק מפך זה שמונה נרות בחצרות הקודש לנר חנוכה. וזה דוחק כי למה יהיה הנס ביום שמיני שכבר היה שמן מצוי טהור שכבר היו יכולין לטהר ולעשות שמן בטהרה.

ולכן נראה שהנס בפעם הראשון בבית המקדש היה כדעת ב"ש, ודלקו ביום ראשון שמונה נרות למצות נר חנוכה, ואח"כ היה פוחת עד שמצאו שמן בטהרה ותיקנו שמונה ימים על שם שמונה נרות שהדליקו בחצרות הקודש ביום ראשון. וב"ה סברי כיון שבעת ההוא היה התגברות הקליפות בכל שמונה בחינות, שבעה המתפשטין, ואחד הכולל

המתפשט, והוצרך להיות הנס לטהר כולם בפעם אחת, על כן היה מצות נר חנוכה בדרך הזה. אבל לדורות מוסיף והולך עד נכון היום.

והנה עיקר מצות חנוכה נר אחד, להמשיך אור הכללות הכולל כל השבעה באחדות אחד, ולכן די בנר אחד לכל לילה נר אחד, כי עיקר הוא הכללות, כי שבעה נרות שבעה שמות מ"ב ששורשן מזין מלכים דמיתו וחיו בתיקון מלך הדר שכולל כל השבעה באהבה ובאחדות אחד. והמהדרין נר לכל אחד

מבני הבית, שיתפשט האור בהתפשטות לכל אחד כפי השגתו. כי המהדרין הם הכולל המתפשט, ולכן נר אחד שהרי הוא אור הכולל ולכל אחד שהרי הוא מתפשט באורו לכל אחד ואחד.

והמהדרין מן המהדרין שהוא הכולל שאינו מתפשט אלא דרך נס, יום ראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך ברזא דאין סוף, כי חנוכה הוא להמשיך בגלות ובלילה תוספת אור מאור אין סוף רזא צדיק עליון כי בגלות אין שם אלא ספיחין כמבואר בפע"ח (שער רח"פ), והיה הנס הזה בהמשכת האור והיחוד למקום חשך ולילה וגלות, שיהיה גם שם תוספת אור, ואור חדש ולא ספיחין. והו' 'חנוכה' שבא על אור חדש שנעשה בכל יום חינוך על דבר חדש שטועם בכל יום

אור חדש בעבודת השם יתברך אשר להזוכה לחזות נבעם ה' ומשורש הכולל שהוא בחינות כתר אין סוף נתחדש ממנו אור חדש לכל המתפשטין ממנו. והו' המהדרין מן המהדרין. ואם המהדרין מן המהדרין מניחין שיהיה כל אחד מבני ביתו מדליק נר אחד הוא ג"כ בכלל מהדרין מן המהדרין.

רביה"ק מגלה בספרו היכל הברכה (פר' דברים) סוד הדלקת נר חנוכה שיש בה דין 'מהדרין' ו'מהדרין' מן המהדרין, כי על ידי המסירות נפש של בני מתתיהו נתעורר מקום עליון מאוד ששם לא מגיע שום טומאה, ואור זה יש בו המשכה כללית עליונה, ועוד שבעה גילויים פרטיים המתפשטים למטה, וכנגדם מדליקים שמונה נרות חנוכה, ומחדש שבבית המקדש הדליקו ב' מנורות, אחת בתוך בית המקדש והשנית בחוץ - 'בחצרות קדש' שהם נרות חנוכה.

וזל"ק: ושם בשביל ונתיב הוא כולל אמיתי של החסדים שמן הטוב פך החתום בחותם של כהן גדול אבא עלאה ושם לא יגיע שום טומאה ושום פגם אבל אין מי שישגי משם הארה אלא משה רבינו ורבי עקיבא על ידי מסירות נפש בפועל ובני מתתיהו על ידי מס'נ זכו ומצאו אור הגדול שאין שם מגע נכרי ובוזה נזדמן להם בפועל על ידי נס פך שמן חתום בחותם של כהן גדול דלעילא.

וכל המשכות של זין קני המנורה שהם חסדים המתפשטים שהן גבורות דאבא וגם שורש המתפשט נפגם ונטמא במגע נכרי כשנים וכתולע כמבואר בלק"ת

שעד שם נפגם ולא היו יכולין להמשיך לנרות עליונות שום הארה כי נאחז בהם הטומאה עד שבכח מס'נ עליו לשורש השרשים כולל הנחתם בחותם יסוד אבא כהן גדול והמשיכו את האור הגדול הזה ומגודל האור זה בורחין כל הקליפות והשרים והדליקו נרות בהיכל קדשך כמצותה, וגם הדליקו נרות חנוכה, והמשיכו האור הגדול הזה לבתי בראי חצרות קדשך זה הפך לא ימצא בו אלא על יום אחד כי הוא הכולל כל השבעה באחדות אחד יום אחד ותיכף נעשה בו נס כדי שיבינו להדליק נרות חנוכה בחצרות קדשך כי אחר שהדליקו בהיכל הקודש נרות המנורה הבינו ברוח הקודש שצריכין להמשיך זה האור לבתי בראי להיות מרפא בעת הגלות ונעשה בו נס ונתמלא הפך עד שהדליקו שמנה נרות בחצרות קדשך נרות חנוכה.

ובמקדש בעת הנס בכל יום היה פוחת והולך עד שבליל שמיני לא היה בו אלא כדי נר אחד, ומזה הבינו תיכף שצריך להיות שמונה ימי חנוכה. והו' לסברת ב"ש, כי לב"ה היה בהיפך, ונעשה תיכף נס להדליק נר אחד של חנוכה 'בחצרות' בתי בראי, חוץ ממה שהיו מדליקין בהיכל הקודש על המנורה, ובכל יום

אמידת פסוק 'והוא רחום' בשבת וביו"ט [ב]

'יהי כבוד לא ישנה בין בשבת ובין בחול ח"י פסוקים. ויכול לומר 'והוא רחום' בשבת בקורא בתורה, שהזוהר אינו מקפיד אלא בליל שבת, שבכל והזשבוז הכוונה בו לשבח רינו של גיהנם, ולכן ישנה בשבת ולא יאמרנו, אבל לקרות פסוק אין חשש, ולכן אל ישנה. והנהגתו שלא לאמרנו יכפול פסוק הו"ה הושיעה שיהיו ח"י פסוקים. אבל במנהג בשבת בפסוקי ובה לציון גואל אין שום חשש לאמרנו, כי אתכפין כל הרינים, וכן מנהגי וראיתי למורי הגדולים.

(שלחן הטהור, סי' נט ס"ב וז"ש שם סק"ג)

דסולח עונות. ומ"ש שהוא מעורר הדינין, מאן איכא דנהירין שבילי דרקיעא ומי יעלה לנו השמימה לדבר כן ולאסור איסר וכו"ו.

"ואשר נסתייע מהרב מגן אברהם, [אדרבה] הוא עזר כנגדו, שהוא כתב ד"ש מקומות שאין אומרים אותו, שמע מינה דברוב המקומות אומרים אותו, ואיך בא לעקור נטוע ברוב ישראל עיי"ש עוד.

מנהג קהילות החסידים

בהרבה מקהילות החסידים נתפשט המנהג שביום השבת מדלגים פסוק 'והוא רחום' רק בפסוקי 'הודו', אבל אומרים אותו בפסוקי 'יהי כבוד' כדעת האריז"ל. וכפי שכתב הרה"ק הדרכי תשובה ממונקאטש זי"ע (שו"ת צבי תפארת סי' פא) "בפסוקי דזמרה ב'הודו לה" מנהג כל ישראל לדלג פסוק 'והוא רחום' עכ"ל [עיי"ש שכתב בטעם הדבר שכן פסוק 'והוא רחום' נאמר ג' פעמים בכל יום [חוץ ממה שאומרים אותו פעם רביעית לפני ערבית], ובפסוק זה יש י"ג תיבות, סה"כ ל"ט תיבות, והוא לפי המנהג שבשעת המלקות אומרים ג"פ פסוק זה כנגד ל"ט מלקות, ולכן די לפחות פעם אחת מאמירת פסוק זה [ב'הודו], וא"כ אף שאומרים אותו פעמיים נוספים במשך השבת [ביהי כבוד' ובקדושה דסידרא] אולם שוב אין בו המנין המכוון כנגד המלקות].

אבל לענין פסוקי 'יהי כבוד' כתב בספר אמרי פנחס (שער ג סדר היום ועניני תפלה אות קה) "והוא רחום", שמעתי מרבי נח יעקב ששאל מרבי רפאל [מבערשידי, תלמיד הרה"ק רבי פנחס מקארין זי"ע] אם לאומרו בשבת ויו"ט, והשיב שיש לאומרו בלחש עכ"ל.

וכן האריך הרה"ק ממונקאטש זי"ע (שו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' י) שבפסוקי 'יהי כבוד' צריך לומר פסוק 'והוא רחום' כמו שכתב בפע"ח שיש להשלים מנין ח"י הויו"ת, ובתוך דבריו כתב "ושמעתי בשם גדול וצדיק אחד, שנהג שלא לומר הפסוק 'והוא רחום' ביהי כבוד' בפסוקי דזמרה בשבת, וכדי שלא יחסר המזג שם מח"י פסוקים הכפיל את הפסוק שלפניו כי לא יטוש' ואמרנו ב' פעמים", אמנם המנחת אלעזר מקשה על זה, שכן בפע"ח כתב (שער הזמירות פי"ד) "יהי כבוד וכו', ראשי פסוקים אלו עולין תרפ"ו וכו', סופי תבות דח"י פסוקים אלו, גי' כת"ר עם ח"י עצמו" עכ"ל, ואם כן ע"י החלפת פסוק 'והוא רחום' בפסוק כי לא יטוש' נתבטלה כוונה זו.

האריז"ל - ב'יהי כבוד' יש לומר 'והוא רחום' להשלים מנין ח"י הויו"ת

לעומת זאת, מצאנו מקרא מפורש בדברי האריז"ל שצריך לומר 'והוא רחום' בפסוקי יהי כבוד גם בשבת, וזה לשון קדשו (פרי עץ חיים, שער הזמירות, פרק ד) "הפסוקים של 'יהי כבוד', תמצא שהם י"ח פסוקים, ובהם ח"י שמות הרמזים בח"י עלמין וכו', נלע"ד כפי הנזכר, צריך לומר הפסוק של 'והוא רחום' יכפר עוין וכו' אפילו בשבת, לאפוקי מקצת אנשים שאין אומרים זה הפסוק, ואם כן אינם משלימים הענין הנזכר לעיל עכ"ל.

ואכן הרב חיד"א האריך להשיב על דברי היעב"ץ, ודעתו ברורה שבין בשחרית ובין במנחה של שבת יש לומר פסוק 'והוא רחום' בשופי, והוא מעיד שכן מנהג ההולכים עפ"י האריז"ל, וזה לשונו (מחזיק ברכה סימן רסז סק"ג) "הרב יעב"ץ בסידורו כתב בפסוקי דזמרה, שאין לומר פסוק 'והוא רחום' בשבת וי"ט בפסוקי דזמרה [ב'הודו' וביהי כבוד'], וכן בסדר קדושה [במנחה]. וכתב בתשובותיו בשאלת יעב"ץ ח"ב סימן קך שיצאו עליו עוררין שהמנהג לאומרו, ולא מצאו בשום ספר שלא יאמרוהו בזמירות ובסדר קדושה בשבת וי"ט. והרבה להשיב, דודאי הוא דרך בקשה בפסוקי דזמרה, ונתקן נגד התעוררות הדינין ואסור לעוררם במתכוין. והמערער רעה מבקש, והישרה יעקש, בשפתו נוקש. וכן כתב השל"ה בסידורו. וכן כתב הרב מגן אברהם סי' רפא בשם כנה"ג ד"ש מקומות שאין אומרים אותו. זה תורף קיצור דבריו ע"ש באורך".

"ואני בעוניי אומר שאין לבטל מנהג העולם רובו ככולו האומרים אותו בשבת ויו"ט בפסוקי דזמרה וסדר קדושה. וכן נהגו בעיה"ק ירושלם ת"ו. ועיה"ק חברון תוב"ב (ומסתמא גם שאר א"י כן נוהגים), וכבר בעיה"ק ירושלם ת"ו יש קהלא קדישא המתנהגים בכל ע"פ מנהגי וכוונות רבינו האר"י זצ"ל בדקדוק, ושם גם כן נהגו לאומרו. וכן בכל מלכות מצרים ובערי איטאליא. וכל המקומות אשר דרכה רגלי (בשליחות מצוה) ראיתי שהם אומרים אותו אף בשבת וי"ט בפסוקי דזמרה וסדר קדושה".

"והמסתכל בטור לעיל סי' רלז ובסי' זה ואורחות חיים והכלבו ואבודרהם והר"ש בן הרשב"ץ, יראה דכל הטעמים שנתנו אינם אלא לבטל אמירתו בערבית ליל שבת וכו'. ומה שכתב דודאי הוא דרך בקשה בפסוקי דזמרה. אינו מוכרח ואפשר לומר שהוא שבח כמו פסוק 'רוממו ה' אלהינו' וכו'. וגם זה שבח גורא

ויבא יוסף את דיבתם רעה'

ויבא יוסף את דיבתם רעה (בראשית לו ב), הָא אוקמוה, דְהוּא אָמַר לְאָבִי עֲלֵייהוּ דְהוּוּ אָכְלִי שִׁיפָא מִבְּעֵלִי חֵינִן כַּד אֵינֻן חֵינִן, וְיָבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבְתָם רָעָה, וְכִי הָא בְּמַנְיָנָא הוּוּ אֵינֻן בְּנֵי שְׁפָחוֹת, וְהִיךְ הוּוּ מִזְלָזְלִין בְּהוּן בְּנֵי לָאָה, וְהִיךְ הוּוּ אָכְלִין אָבֵר מִן הַחֵי, וְהוּוּ עֲבָרִין עַל פְּקוּדָא דְמֵאֲרִיהוּן, דְהָא פְּקִידַת עַל בְּנֵי נַח פְּקוּדָא דְא, כְּמָה דְאֵת אָמַר (בראשית ט ד) אַךְ בִּשְׂר בְּנַפְשׁוֹ דְמִו לֹא תֵאכְלוּ, וְאֵינֻן הוּוּ אָכְלִי לֵיה, וְעֲבָרִין עַל פְּקוּדָא דְמֵאֲרִיהוּן, אֲלֵא יוֹסֵף הוּוּ קָאָמַר, וְעַל דָּא אֲתַעֲנַשׂ (זוהר בראשית דף קפב ע"ב).

אצל הצדיק דקות נחשבין בחמורות

הענין היה בדקות, כי מרן הריב"ש טוב ראה אחד שחילל שבת, ונתירא לנפשו, כי אמר כשרואין עוברין לאיש ישראלי איזה עבירה ידע שיש אצלו שמץ מזה, ושאל במתיבתא עלאה מה זה, ואמר שגם הוא חילל שבת ששימש עצמו עם תלמיד חכם הנקרא שבת (עיין זוהר צו דף כ"ט ע"א), כי הדקות נחשב לצדיק כעבירה חמורה וכו'. ואמר הצדיק רבינו משה הגדול מפשווערסק, כשאדם לובש ארבעה בגדי לבן לשבת מוחלין לו על כל עוונותיו (עיין בהקדמה לתיקוני זוהר דף ג ע"ב ובספר כסא מלך שם). ושאל בנו הרי ראיתי אותך מתפלל מנחה אחר לבישה, ואמרת סלח לנו בבכיה עצומה, והשיב, בזה העולם שהייתי בערב שבת נמחל לי, וכשהלכתי לעולם שלמעלה מזה היה גירשם עלי כמה עונות.

אכילה בלי כוונה היא כאבר מן החי שאין בו העלאת ניצוצות וענין איסור אבר מן החי, כי עיקר אכילה לברר הניצוצין, וכשנחתך איזה אבר או בשר מן החי, כל זמן שהבהמה חיה אותו ניצוץ שהיה באבר ההוא או בבשר נידבק בשורשו בבעל חי שהוא חי עדיין, א"כ אין שם שום דבר טוב, ונאסר לאכול, כמו כל דברים אסורים והטמאים שאי אפשר לברר אותם (כמבואר בעץ חיים שער מ"ט פרק ו'). וכן בכאן הרע נשאר באבר, והטוב שהוא משורש חי נדבק בשורשו החי, א"כ הרי הוא טמא. וידוע שהשבתים היו בעלמא דנוקבא, ויוסף בעלמא דדכורא (ליקוטי תורה ויצא ענין ז' כוכבי לכת), והם אירע להם שאכלו אכילה כשירה בלי כוונה, ובעלמא דדכורא היה נחשב להם כאבר מן החי, והוא ראה בעולמו שנרשם עליהם אבר מן החי. וכיוצא בזה מה שאמר מזלזלין בבני השפחות, וחשודין על העריות, הכל היה בדקות ובעולם של יוסף נרשם עליהם עבירות אלו. ויוסף אמר לאביו הענין כמות שהוא, כדי להוכיח אותם שזיהרו במצות, וזה מותר, ואין בו לשון הרע בזה כלל.

צדיק אינו רואה דבר רע על בנו

ואם תקשה לך מפני מה לא ראה יעקב, הרי יעקב יותר למעלה מיוסף. הענין אמר הקדוש רבי מיכל מזלזל שוב בשם רבו מובהק מרן הקדוש [-מרן הבעש"ט], שמיום שרמה עשו את יצחק, גרם שאין שום צדיק יוכל לראות על בנו שום דבר רע. וכך היה בכאן, יוסף ראה בעולמו נכתב עליהם אבר מן החי על שאין אוכלים בכונה להעלות הטוב ונדבק בהם הרע, ובעולמו של יוסף נחשב להם כאבר מן החי, וכן עריות היו בדקות גדול, וסיפר לאביו שיוכיח אותם, ואין בזה לשון הרע, כמעשה דחייא בר רב עם רב הונא (ערכין טז ע"ב), וכך הוא האמת, ויוסף חטא בזה בדקות, שהיה לו לדון אותם לכף זכות.

אות א

יוסף היה מעלה הכל על ידי יחודים

א. אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן וגו'. רועה היינו מיחד ומחבר ומקשר, מלשון אחוה ורעות, ולכן נקרא רועה צאן בלשון רועה על שם שהוא מיחד ומחבר הצאן אל מקום אחד שלא יתפזרו אנה ואנה, וזהו שאמר שהיה מיחד את אחיו היינו כל ישראל וניצוצי השכינה כביכול, הכל היה מעלה ומתקן אותם על ידי יחודים קדושים שעשה, בצאן, קבלתי מזה מאדוני אבי זקני זלה"ה כי צאן הוא יחוד, שהרי צ"א הוא יחוד הוי"ה אדנ"י, ויחוד זה נעשה על ידי הדעת הרומז על אות נ' שהוא נ' שערי בינה, וזאת היתה עבודתו של יוסף, בחינת צדיק יסוד עולם, דאחיד שמיא וארעא, שהיה מקשר תמיד הגשמיות עם הרוחניות: (דגל מחנה אפרים פרשת וישב)

עיין עוד בספר דגל מחנה אפרים (פרשת ויקרא ד"ה אדם כי יקריב) שכתב וזה לשונו: שמעתי כי צאן הוא יחוד צ"א עם נ' והיינו יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' עד כאן לשונו.

וראה עוד פורת יוסף (פר' תרומה): ומן הצאן, שעל ידי אדם התחנתון הממוצע מחומר וצורה, שעל ידו יתייחד עולם התחנתון בעולם העליון ונעשה יחוד וחיבור ב' שמות הוי"ה אדנ"י גימטריא צ"א מן צ"א, והשפע מושפע משם והוא התפשטות הן. כעין זה שמעתי ממורי זלה"ה, והבן.

אות ג

יחוד מחשבה ודיבור

ג. ואביו שמר את הדבר. 'דבר' הוא מלשון 'דיבור', כי הנה לגבי המחשבה והדיבור, תמיד המחשבה קודמת להדיבור והוא המולידה לדיבור, לכן המחשבה נקראת אב והדיבור תולדה, וכדברי קדוש ישראל הבעל שם טוב ז"ל ואביו שמר את הדבר והמחשבה שומרת את הדיבור לכל ידבר רק דיבור הראוי, כי המחשבה רומזת על קוב"ה והדיבור על שכינתיה, וכאשר מייחדים הדיבור עם המחשבה מעוררים יחוד עליון של קוב"ה ושכינתיה, ודברי פי חכם חן: (נועם מגדים פרשת משפטים, שלה, תבוא)

כתב בהגהות מקור מים חיים (הערה ג): בספר אור תורה (פרשת וישב) איתא וזה לשונו, ואביו שמר את הדבר, פירוש המחשבה שומר את הדיבור, והוא יחוד עד כאן לשונו, ונראה ברור שעל מאמר זה כיוון הרב נועם מגדים ז"ל מה שהביא בשם הבעש"ט, ונראה שמה שסיים שם והוא יחוד, זה הוא רמז לדברי הרב תולדות יעקב יוסף בשם הבעש"ט ז"ל בענין הכתוב בכוח עשה, שזהו יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ליחד המחשבה עם המעשה.

אות ד

בחוף לארץ יש יותר השגה

ד. ויאמר את אחי אנכי מבקש וגו'. ובזוה"ק (ח"א קפ"ד א) ר' יהודה פתח מי יתנן כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוף אשקך וגו' (שיר השירים ח', א) אמצאך בחוף גו גלותא דאיהו בארעא אחרא וכו' עיין שם, המשכיל על דבר ישכיל בדברי זוה"ק הללו מה שנאמר בשם הבעל שם טוב שבגלותינו בחוף לארץ יש סייעתא להשגת רוח הקודש הגם שאין השכינה שורה אלא בארץ ישראל וכו', עם כל זה יש סיוע להשגת רוח הקודש, ואפילו אינו הגון כל כך אין מדקדקין עמו כמו בארץ הקדושה, משל למלך כשהוא בדרך ומוכרח ללון במלון ופונדק שאינו לפי כבוד המלך ביופי ונקיות, אין זה בזיון למלך, כיון שהכל יודעין שהמלך הוא בדרך, והבן הדבר: (אגרא דפרקא סימן קמ"ח)

כתב בהגהות מקור מים חיים (הערה ה): זה לשון הרב תולדות יעקב יוסף בפרשת עקב קפ"א ע"ג, ובפרט בזמן הזה שהשכינה בגלות שלא מצאה היונה מנוח לכף רגלה, כי מיד בהכין האדם מעשיו לשם שמים בכל דרכיו, מיד נעשה כסא להשכינה שתשרה בו, והוא נקרא יותר מדורות הראשונים שהיו הרבה צדיקים בעולם, מה שאין כן בזמן הזה כי גמר חסיד המתחסד עם קונו (זוהר ח"ג רפ"א ב) ודאי ראוי לאיש לאזור כגבר חלציו לגמול חסד עם השכינה, ואז נעשה כסא אל מדת החסד, כמו בדורו של אברהם שלא היה עזר לשכינה כי אם על ידי אברהם, כך עתה שאין איש שם על לב לעשות עזר וסמך להשכינה בגלות המר הזה כי אם מיעוטא דמיעוטא, השם נפשו בכפו ודאי נעשה כסא אל השכינה במדת החסד, עד כאן לשונו. ועיין בספר עבודת ישראל פרשת מסעי בשם הרב המגיד הגדול ממעזריטש בביאור כל רודפיה השיגוה בין המצרים (איכה א', ג) שביאר גם כן על דרך זה, ונראה שכל זה הוא מתורת רבינו הבעל שם טוב.

ואיתא בכתר שם טוב (ח"ב דף ה' ע"ב): נאמר (ישעיה נ"ה, ו) דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ואמרו רבותינו ז"ל (יבמות ק"ה א) שזה קאי על עשרת ימי תשובה, ופעם נאמר (דברים ד', כ"ט) ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו, וכמו שכתוב (שם, ז) אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראינו אליו, הפירוש הוא דהנה היום בזמן הגלות הוא בנקל להיות נענה בתפילה ולהשיג רוח הקודש יותר מבזמן הבית, כמשל המלך כשהוא בבית מלכותו אי אפשר להתקרב אליו כל כך כמו כשהוא בדרך, שאז יוכל להתקרב אליו כל מי שרוצה, אפילו בן כפר שאינו הגון לבוא לפניו ולדבר עמו, כך היום בגלות, כשהאדם מחשב בדביקות ה' יתברך ברוך הוא, אזי שורה עמו ושוכן אצלו, בכך ראוי לאדם שירחק עצמו מן התאוות ומחשבות זרות בכדי שלא יפרד ממנו יתברך, רק יעשה כל מעשיו לשמו יתברך שמו. וזהו הרחק משכן רע (אבות א', ז) רצה לומר ממי ששוכן אצלך הרחק את הרע.

ואיתא מקה"ק מקאמארנא זי"ע שהסטרא אחרא יש לה שליטה בירושלים ועל כן צריך זהירות גדולה למי שגר בירושלים עיה"ק, והכוונה על העיר העתיקה, וזהו בפרטות, אבל גם בכללות יש שליטה בכל ארץ ישראל מאחר והיה שם אור גדול ומרובה ולאחר

שגלינו מארצינו יש יניקה כמו בכל רשימו שנשאר מהקדושה, ולכן יש שליטת הסט"א באר"י וההסתר מתגבר, וכן הוא בחוש שהעלאת התפילות בארץ ישראל קשה יותר מבחוץ לארץ. ומצד שני, כיון שיש רשימו דקדושה זוכין בארץ ישראל שתהיה שכינה מדברת מתוך גרונו [ראה היכל הברכה (דברים דף קסט ע"א)].

ושאלתי פעם את הרה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א אודות ענין זה, ולא ענה על כך, ואמר שצריך להיות להיפך מחמת טומאת ארץ העמים השורה בחוף לארץ.

אות ה

נשמות תנאים מחמת צניעות הנשים

ה. כי כסתה פניה. ודרשו רבותינו ז"ל (סוטה י' ב) שכסתה פניה בבית חמיה שהיתה צנועה עיין שם ברש"י, וכשהיה הבעל שם טוב בסטמבול ראה יונגע לייט שהיה להם נשמת תנאים ואמר שזה מגודל צניעות הנשים: (מדרש פינחס החדש אות כ"ח)

והביאור הוא, שמאחר והיתה מחשבתם טהורה ועיניהם שמורות, שהרי הנשים הלכו בצניעות, לכן היו יכולים להמשיך נשמות גבוהות וטהורות יותר, כי הכח הרוחני של האדם תלוי בשמירת חושיו.

אות ו

יוסף העלה את התפארת של הקליפה לתפארת העליון

ו. ויבוא הביתה לעשות מלאכתו. ואמרו רבותינו ז"ל (סוטה ל"ו ב) שראה דיוקנו של אביו, פירוש לפי שידוע שאשת פוטיפר היתה מתפארת לפניו עד מאוד וכו' כדאיתא במדרש (תנחומא וישב ה') כלים שלבשה בשחרית לא לבשה אותם בחצי היום, ובחצי היום לא לבשה בין הערבים, בגדים שלבשה בצפרא לא לבשה ברמשא, כדי לפתותו, ויוסף הצדיק לא היה חפץ בהתפארות זו, אבל היה חפץ והתלהב מהתפארות זו לתפארת העליון, שהוא דיוקנו של אביו, תפארת ישראל. וזהו 'וינס ויצא החוצה', שנשמת תפארת זו הגשמית להתלהב לנוס החוצה לעולם הזה, והתדבק בתפארת העליון: (אור תורה פרשת ויצא ד"ה ורחל באה)

ואיתא בספר אור המאיר בשם הבעש"ט על ושתיה המלכה שהיתה בחינת מלכות דקליפה, לעומת אסתר המלכה שהיתה בחינת מלכות דקדושה. והרי ידוע שהקליפה אין בה כלום והיא רק לבוש המסתיר על הקדושה. ולכן כאשר ציוה אחשוורוש להביא את ושתיה בלא בגדים לא באה, כי אין לה שום מציאות בלי לבושים.

וכן היה אצל יוסף הצדיק שראה את אשת פוטיפר מחליפה תמיד את לבושיה, והעלה התפארות זו להתפארות האמתית שהיא תפארת ה', ולא נדבק בקליפה החיצונית אלא באור הפנימי של התפארת.

